

A NEMZET HOFMESTERE

BÁRÓ SZALAY IMRE, A MAGYAR
ROKOKO UTOLSÓ ITTHAGYOTTJA

Írta: SUPKA GÉZA

Amikor most negyven éve a 80 esztendő Pulszky Ferenc bejelentette Eötvös Lóránd kultuszminiszternek, hogy immár végkép visszavonul a Nemzeti Múzeum vezetésétől, nagy megrökönyödés fogta el a hivatalos köröket. Ki tudja majd az „öregnek” kontinentális méretű alakját méltóan helyettesíteni? Pulszkynek a Múzeum jobb hátsó szögletében lévő lakása az európai — a nagyvilági — kultúréletnek egyik fókusa volt, ahol Mömmsentől Madame Adamig és Cobdentől Richard Wagnerig mindenki megfordult, aki Európában a tudomány, az irodalom, a művészet vagy a politika terén ismert nevet viselt. „Viharszögletnek” is nevezték ezt a műtárgyakkal, antik szönyegekkel, hindu miniatűrökkel teliagatott Pulszky-szalont, ahonnan nem is egyszer minisztereket buktattak, sőt ahonnan egy időben még a monarchia külpolitikájába is beleszóltak.

Az igazgatóválság külön nehézsége még abban is adódott, hogy az ország közvetlenül a millenáris kiállítás előtt állott, ahol a történelmi magyarságnak — azóta tudjuk — még egy utolsó, nagy, világraszóló ünnepség keretében kellett ezereztendő multjáról Európa színe előtt beszámolnia arról, hogyan sáfárkodott a nyugati kultúra kincseivel Európa keletén. E kiállítás történelmi — tehát akkor legfontosabb — részének megrendezése nyilvánvalóan a Nemzeti Múzeum leendő igazgatójára hárul. Ki legyen hát az az ember, aki eléggé tudós is legyen ahhoz, hogy áttekinthesse a számbajövő anyagot, de ne is, legyen túlságosan tudós, nehogy elmerüljön az aprólékos részletekbe és elveszítse az egészek revueszerű koncepcusát; aki magyar történelmi nevet viseljen, de egyben sok nyelvet beszélő európeér is legyen, hogy a majdan idetóduló idegen előkelőségekkel a maguk nyelvén beszélhessen; aki egy kicsit kirakatrendező is, de meg egyúttal reprezentatív egyéniség is legyen, hogy az ünnepségek során méltóan képviselhesse — az osztrák udvari intézményekkel szemben mindig kissé tüntetően hangsúlyozott — magyar nemzeti kultúrát s annak legjelentősebb fellegrát, a Nemzeti Múzeumot, amely — ezt fittogatva hangsúlyoztuk — nem fejedelmi kegynek köszönhetette a létét (mint a külföldi nagy múzeumoknak majd mind egyike), hanem egy nemzet kollektív kultúrérzékének...

A doktrinerek utóda

Szalay Imrére esett a választás, aki akkoriban mint a kultuszminisztérium tanácsosa irányította a múzeumok adminisztrációját. Azonkívül, hogy már régebben vezette volt a technológiai múzeum és a 85-ös kiállítás szervezését, meg hogy hat élő nyelvet tökéletesen beszélt, különösen két dolog szolgált a megbízatása mellett. Az egyik a családi ere-

de. Szoros rokon szálak kapcsolták a „hét bölcsnek” nevezett magyar doktrinerek — Eötvös József, Szalay László, Trefort Ágoston, Lukács Móric, Csengery Antal, Kemény Zsigmond, Madách Imre — kettejéhez: Szalay Lászlóhoz és Treforthoz, akik nagybátyjai voltak. Hogy erre minő súlyt helyezett, azt nemcsak a Trefortról frott emlékbeszédje igazolta, hanem külön még a kedvesség is, amellyel irántam volt a Múzeumba lépésem első percétől kezdve, amikor megtudta, hogy engem meg Lukács Mórichoz fűznek ugyanolyan rokon szálak. A kinevezése mellett szóló másik érv pedig az egész egyéniségében rejlett, amelyet talán legjobban úgy lehetne körülírni, hogy a magyar gárdistarokokó egyik ittfelajított hagyományosának érezte magát. Külsőleg is aláhúzta ezt a — talán tudata alatt élő — vágyalmát, amikor terézianus-kori „bécsi magyar” díszruhát csináltatott magának hiteles előképek után. De még inkább kiérződött ez franciásan finom eszrit-jén, amely éppúgy keveredett benne a „magyar úrnak” kissé erősebb humorával, mint például Gvadányinál vagy egy-két testőr-íróknál.

Amikor múzeumi igazgatóvá kinevezték, persze ugyancsak kínos helyzete volt a „céhbeliekkel” szemben. Hiszen eddig mindig a Múzeum tudós gárdájából került ki a vezető s most egyszerre egy outsider kerül az élükre. Külön sérelme volt Hampel Józsefnek, aki úgys, mint a régészet egyetemi tanára, de főként úgys, mint Pulszky veje, joggal számíthatott arra, hogy ő kerül az apósa helyére.

A — köpködés joga

Szalaynak nagy tapintatra és ötletességre volt szüksége, hogy ezt a fagyosnál is kínosabb hangulatot leszerelje. A legnehezebb ponton, Hampelnél, egy anekdotával kezdte a munkát.

— Nézd, Józsi, mi most úgy vagyunk, mint az egyszerű két suszterinas, akik egy szivart letek. Nem tudtak rajta megosztotni. Végül is ezzel az ajánlattal állott elő egyikük:

— Tudod mit, alapítsunk részvénytársaságot erre a szivarra.

— Hát azt hogy?

— Úgy, hogy én leszek az igazgató s mint ilyen én szívom a szivart, te pedig leszel a részvényes: neked jogod lesz hozzá — köpködni.

Hát ezzel a tréfával kicsit le is szerelte Hampelt, aki a maga személyében voltaképpen nem is nagyon vágyódott az egyéniségétől távol álló reprezentációs munkakörre s inkább csak a felesége, Pulszky Polixéna kedvéért aspirált volna a direktorságra.

Nehezebb dolga akadt Szalaynak a többi „céhbeli” tudóssal, az osztályigazgatókkal, akik ugyan kénytelen-kelletlen eltűrték, hogy kifelől az új jövevény reprezentálja

őket, befelé azonban nem igen engedtek neki beleszólást az egyes osztályok dolgaiba. Egyik igazgatósági ülésen ki is fakadt végre Szalayból a keserűség:

— Úgy látom, hogy ti engem csak amolyan orvosos üvegnek tartotok itt, amelyikre az van ráírva: „Csak külső használatra!”.

Egy gyilkos versezet

Főként egy ember volt, aki talán szándékosan kívül is, de bizony alaposan hozzájárult a Szalay-ellenes hangulathoz, s ez az érem-lár vezetője, Réthy László dr. volt, aki Löwy Árpád néven országszerte — főként férfikörökben — előnyösen ismert klapancia-költő volt. Többek között írt egy verset Szalay Imréről, amely akkoriban suttymban hirtelen nagy népszerűsége tett szert a Múzeumon kívüli körökben is. A vers szövege körülbelül — inkább körül, mint belül — így szólott:

Öméltósága hatvanéves

S a tisztviselők estélyt adnak,

Tüntető kifejezéssel

A szeretetnek s hódolatnak.

Lesz tószat, album, alkalmi vers s más

Egyéb, amú feltűnteti,

Hogy tudása, tapintata

S bölcsesége mily sok Nekil!

Én nem megyek. — Egy vacsoráért

Nyolc forintot én nem adok:

Hisz ennyi pénzért én nem tányért,

Hanem talpat is nyulhatok...

A vers népszerűsége onnan eredt, hogy részben nem egészen így szólott, részben pedig — *mutatis mutandis* — mindenütt szavalható volt, ahol méltóságos hivatalfőnök ünneplésére készültek. S hol nem készültek Magyarországon a hivatalfőnökök ünneplésére?

Utóbb aztán Szalay ezt a kölcsönt is a maga finom főretjével adta vissza. Amikor Réthy egy ízben ösztöndíjat kért valamilyen külföldi tanulmányúttárra s az igazgatósági ülés tárgyalta a kérést, Szalay csöndes bonomniával csak ennyit szolt közbe:

— Ugyan, mit akar olyan ember egy „ösz-tön“-díjjal, aki már rég túl van minden „ösz-tönön”?!.

De azért Réthy persze megkapta a tanulmányúti segélyt: el is utazott Spanyolországba s ott született meg néhány, azóta halhatatlanná lett rigmusa. Nekem magamnak csak egy kurtaszavú anzixon számolt be spanyol úttjáról, két sorban:

Manzanarezs folyik csendesen,

Közérzetem jó, mint rendesen...

(Igaz, itt is változtattam kicsit a szövegen — a nyomdafestékre való tekintettel.)

Csendes harc a Fachsimpelei ellen

Szalay Imre természetesen jól felérezte a szakembereknek ezt az ellene irányuló hangulatát; de könnyű franciás iróniával tette magát rajta túl. Csak nagy ritkán villant ki belőle egy-egy vicces szó, amelyből kiérezhetette, akit illetik, hogy itt egy fölünyes ember berlichingeni *je m'en fiche*-jével van dol-

TÉLI

VÁSÁR

MÉG

8 NAPIG

guk. Így például egy ízben Radisich Jenő, az Iparművészeti Múzeum igazgatója és Kammerer Ernő, a Szépművészeti Múzeum igazgatója vitatkoztak Szalay jelenlétében szélesen-hosszan valamely műtárgy hitelesége felől. Egyik is, másik is részletesen indokolta a maga véleményét s amikor végül már kifáradtak az érvelésben, odafordultak Szalayhoz, hogy most már ő is mondja meg a nézetét.

— Az én nézetem az, — mondotta Szalay, miközben a szeme kissé hamiskásan hunyorgva a messzi távolba kalandozott s a fejét, szokása szerint, szintetikszerű tagadással ingatta —, az én nézetem az, hogy... én sem tudok semmit!

De a tudósok szakszervezetével szemben azért évről-évre mind erősebb szkepszis fejlődött ki benne; megalkotta magában a rólu-k való véleményét s bizony alkalomadtán ki is pakolt vele. Újév napján például rendszerint összegyűlt az egész múzeumi tisztviselői kar az igazgató tanácstermében az obligát jókívánságok elmondására. Ilyenkor az öreg Krenner József volt a testület szó-noka, aki mint ásványkutató ugyan Európa egyik nagyhírű tudósa volt, de mint szónok már csak azért is csődöt mondott, mert mint jó budai, még a 30-as évekből való, bugris-család szülötte, holtanapjáig is ellenséges lábón állott a nehezebb magyar szavakkal. Ezért aztán szónoklat közben, idegességében és zavarában valóságos koreográfiát végzett a tisztviselők alkotta félkörön belül. Mikor aztán a szónoklat végre szerencsésen befejeződött és Szalay odament az egyes tisztviselőkhez, hogy kezet fogjon velük, bajúsa alatt odamormolta az egyiknek:

— Ebből a Krennerből egészen jó táncmester lett volna!

Amikor pedig 1905 őszén Eötvös Lóránd báró, a torziós inga nagynevű feltalálója, lemondott a Tudományos Akadémia elnökségéről s helyébe Berzeviczy Albertet választották meg elnöké, Szalay, akit nem minden jog nélkül bántott az, hogy csupán az egyik akadémiai bizottság segédtagjáig vitte fel, holott úgy az ezredéves kiállítás körül való érdemei, mint egyes történelmi írásai révén

Téli

Corwin
Vásár

mint
még
bőve!

Az ezidei vásár kezdetének véleményünk szerint helytelenül megállapított időpontja — kinek van a mai viszonyok között 22-én még pénze??? — azt eredményezte, hogy mostani Téli Vásárunk, a

valóban rendkívül olcsó árak

dacára, máig teljes kudarccal járt. Ennek következtében az összes vásári cikkekben még ma is kellő mennyiséggel rendelkezünk. — Azt ajánljuk tehát,

szerezze be Vásárunk utolsó hetében mind-azt, amire a közeljövőben szüksége lesz,

mert ilyen olcsó árakkal egyhamar nem szolgálhatunk!

megérdemelte volna az akadémiasságot, — s aki akkor még nem sejtette, hogy Berzeviczy valamikor a „násza” lesz (fia, Gábor báró, a mostani postavezérigazgató, vette el Berzeviczy leányát), a következő kis maliciával reagált a választásra:

— Nagyon helyes, nagyon rendén van a dolog: úgy illik, hogy az egyik inga-tudós helyébe a másik inga-tudós lépjen!

Amivel nyilván Berzeviczynek akkoriban nem egészen határozott irányú politikai állásfoglalására célzott.

A perzsa konfliktus

A szaktudósoknak Szalay ellen való tömörülése az évek folyamán sem enyhült, sőt itt-ott egészen furcsa formákat öltött. Amire jellemző a perzsa sah budapesti látogatásának története. Ezt a látogatást a bécsi külügyminisztérium megbízásából a jóhumorú, egy-egy gonosz csínyre mindig kapható *Thallóczy* Lajos rendezte. *Thallóczy* ismerte Szalay Imrénét az a hivatalos állásából folyóan könnyen megérthető gyengéjét, amellyel a rendjelek iránt viselkedett. (Szép számmal volt neki belőlük: a Szent István-rend kiskeresztjén kívül ott ragyogott rajta a francia becsületrend tiszti keresztje, a portugál Villa Viçosa-i Mi Asszonyunk rendjének csillaga és a sziámi fehér elefánt-rend középkeresztje is.) Erre építette fel a haditervét. A külügyminisztérium perzsa tolmácsával lefordította ékes perzsa nyelvre Réthy László hírhedt néprajzi versei közül a perzsákról szóló strófát.

Erre persze Réthynek kidukált a Nap- és Oroszlán-rend. Aztán elhozták a sahot a Régiségtárba, ahol Hampel megmagyarázta neki, hogy a magyar honfoglalás művészetében minő nagy szerepet játszik a sah-in-sah elődeinek, a sasszanida fedelmeknek udvari művészetek. Hát amelyik tudós ilyen derék dolgot derít ki az öreg perzsákról, az is megérdemel egy nyakbavalót. (Hampel oda is ajándékozta a maga rendjét a Múzeum éremgyűjteményének, most is ott van.) Ellenben Szalay — *Thallóczy* rendezése révén — nem kapott medáliát. Szemelláthatólag bosszantotta a dolog, úgyhogy nyilván a perzsa udvarmester is észrevehette valamit. Mert búcsúzáskor nagyon-nagyon szorongatta Szalay kezét és szinte bünbánóan infesztálta, hogy hát neki nem lenne-e valami kívánsága. Szalay csak bosszúsán dűnyögött valamit, de amikor végül már nem hagyta az udvarmester semmiképpen sem nyugton, hirtelen felvillanó ötlettel — ez volt benne az igazi franciás temperamentum — így szorongatta vissza a perzsa úr kezét:

— Hát kérem, ha már mindenáron kell valamit kívánnom, nem bánom, — szerencsés utat kívánok Ófelségének...

S ezzel máris tessékelté kifelé a megrökönyödött udvaroncot.

Így, ha szükségét találta, a kellő éllal is tudott odavágni, valahányszor úgy érezte, hogy a tekintélyének tartozik a ripsztil. Egyébként azonban nagy, jószívű megértéssel volt minden emberi gyöngeséggel szemben s egykönnyen túltette magát holmi hivatali hallgatókon, „grimbuszokon”, ahogy a hivatali argót ezeket elnevezte.

Ver sacrum!

Egyszer egy szép, enyhe tavaszi estén Hampellel együtt ment végig a múzeum-épület belső udvarán. Az egyik tisztes, római szarkofág irányából, amelynek barbár kéz által kettétört fedőkőve csak felig borította be az egykori antik hős nyugvóhelyét, gyanus hangok hallatszottak. A két úr önkéntlenül is arrafelé tart s amikor bepillantának az évezredek által megszentelt kősrba, tekintetük ilyen helyen szokatlan látványba ütközik: a Hampelék szobalánya és az egyik múzeumi altiszt szerelmeskedtek. Hampelt természetesen nyomban elfogta a *furor sanctus*, hiszen régézi műveltségén esett itt súlyos testi sértés. Szalay ellenben a mindent megértés és mindent megbocsátás könnyű gesztusával tért a dolog fölött napirendre, mindössze ezt dörmögve a két rajtakapott bűnös felé:

— Ejnye, ejnye, hát ez a számárság még mindig nem múlt a divatját!

Ez a mosolygós átsiklás a kínos helyzetek

fölött, elméjének könnyed, franciás gráciája, nagy tapintatérzéke — hiába gúnyolódott rajta Réthy László! — s az élet szép formáinak feltétlen, szinte protokollumos tisztelgés állította Szalayt arra a helyre a nemzet életében, amelyet a nagy udvari protokollumban a *hofmester* szokott betölteni. A millenárius nagy nemzeti ünnepnek, éppúgy, mint a Nemzeti Múzeum centenáriumának ő volt a szertartásmestere, aki utólréhetetlen bájjal villantotta föl megegyeszer — a nagy világéges előtt utoljára, visszavonhatatlanul utoljára — elmúlt nagy korok hajporos emlé-

két. Mint a nagy forradalom selyemfrakkos, csipkezsabós arisztokratái csevege, tréfálkozva, galánsul vonultak a guillotine alá, úgy sétált könnyed tánc lépéssel, egy-egy Csokonay-refrént dúdolva — Szalay Imre személyén keresztül — egy egész vissza nem térő magyar úri nemzedék, amelynek ő volt egyik utolsó képviselője, a világháború véres nyaktilója alá.

Életüknek legfőbb problémája — ezt ők maguk sem tudták — a szép, stílusos elmúlás volt és halotti zenéjük egy kis zenélőóra halkán cirpelő ketyegése...

Vezérigazgatók és gépirókiasszonyok

Azt a sok ipari és kereskedelmi vállalatot; kis- és nagyüzemet; gyárat és bankot; üzletet és intézetet; részvénytársaságot és magánvállalkozást, melyet így együttesen a „főváros gazdasági életének” szoktunk nevezni, szóval ezt a sok mindenfélét összesen 21.482 magántisztviselő dirigálja és adminisztrálja. 15.645 férfi és 5.787 nő dolgozik ebben a nagy orchesterben, melyben a vezérigazgatótól a gépirókiasszonyig hatvanféle és többféle rendű és rangú tisztviselő tevékenykedik és látja el ki-ki a maga posztját tudása, tehetsége és életrevalósága szerint. 1.444 mindenféle direktor; 1.840 gép- és gyorsíró; 1.112 cégvezető és 4.070 levelező-könyvelő működik itt nagy segédlettel és táborakkal. Az egyik aligazgató, a másik diszponál; van, aki számfekt és van, aki kontrollál. Csoportvezetők és folyószámlavezetők, gyárigazgatók és gyakornokok; főkönyvelők és irodatisztek; kalkulátorok és kárbeszélők; titkárok és kezelők; osztályfőnökök és főpénztárosok; intézők és üzemi mérnökök; ügyészek és cégvezetők adják-veszik egymás kezéből a munkát.

Könyv a magántisztviselőről

A huszonegy és félezer főnyi budapesti magántisztviselőről, a magyar középosztály ez értékes kategóriájáról szól az az érdekes könyv, amely ma jelent meg a Fővárosi Statisztikai Hivatal kiadásában. Az intézet nagyszerű igazgatója, dr. *Illyefalvi* I. Lajos, tudvalevően terve vette, hogy összegyűjti és feldolgoztatja a Budapest népességét alkotó társadalmi kategóriákra vonatkozó statisztikai adatokat, hogy megmutassa: igazában mint él a főváros népe. A mélyreható kutatás csodálatosan gazdag anyagot hozott felszínre. Eredményei szinte felbecsülhetetlenek és maradandó értékűek teszik dr. *Illyefalvi* I. Lajos nagy koncepciójú és nálunk úttörő vállalkozását. Az a könyvsorozat, melynek legújabb kötete a magántisztviselőkkel foglalkozik, afféle *Comédie humaine*; csakhogy ez a statisztika illúziómentes számaira támaszkodik és hiányzik belőle Honoré de *Balzac* fantáziája. De a valóság, amit ez a könyv elénk tár, meglep, néha megdöbbent; lenyűgöző az, amit a számok beszélnek.

Adatait 1928-ban írta össze *Illyefalvi* doktor. Azóta öt esztendő múlt el és az elmúlt öt esztendő alatt a magántisztviselők helyzete sokat változott. A szinte stabilizálódott gazdasági válság nagyon megturbálta sorait. A vég nélküli fizetésredukciók és elbocsátások erős nyomokat hagytak a tisztviselők életén. De azért ez a könyv, melyben dr. *Hoffman* Dezső kommentálja mesteri módon a számadatokat; egyik legsikerültebb kötete az *Illyefalvi* doktor redigálásában megjelent tanulmányosorozatnak. Szempontjai érdekesek. Megállapításai ötletek és helytállóak.

Egyik érdekes megállapítása, hogy a nők egyre erősebb tempóban törnek előre a tisztviselői pályán és a kenyérharcban egyre erősebb konkurrencsei lesznek a férfiaknak. 1928-ban minden száz férfi mellett harminchét nő foglalatalkodott a büroókban; az igaz viszont, hogy a nőtisztviselők kétharmad része főképpen gép- és gyorsíró. De azért érdekes, hogy az iparban minden negyedik tisztviselő a nők közül került ki; a kereskedelemben két-két férfi mellett egy-egy nő is

helyet talál; a biztosítási szakmában három férfire jut egy-egy nő; a bankban száz férfi mellett huszonhárom nő dolgozik; a szövetségekben pedig ötven.

Karrierék és letörések

Nagyon figyelemreméltó megállapítás, hogy bár 11.277 családos magántisztviselőnek 12.490 gyereke van, az összeirt 21 és félezer magántisztviselőnek mégis 38 ezer vele együtt élő családtagja volt. Ezek közül 26 ezernek az ellátásáról maguknak az összeirt tisztviselőknek kellett gondoskodniuk. A keresetképtelen szülők és beteg- vagy munkanélküli testvérek s egyéb hozzátartozók duzzasztották meg ennyire ezeket a számokat. A nők csoportjának felerésze volt csupán olyan szerencsés helyzetben, hogy saját magán kívül nem volt másra gondjavisont a másik felerésztől — sőt még a hajadonok csoportjának 45 százalékától is — sokszor többtagú család várta a mindennapi kenyeret.

Van még ebben a könyvben sok érdekes dolog. Megtudjuk belőle, hogy a hajadon tisztviselőnek miért kapnak nehezen férjet; megtudjuk, hogy mint laknak és hogy laknak a magántisztviselők; hány tart cselédet és mennyi az átlagos fizetése a vezérigazgatóknak, mennyi a gépirókiasszonyoknak! Van aztán egy fejezete a könyvnek, amely arról szól, hogy az utolsó tíz esztendőben hány avanszált a magántisztviselők közül; hány csinált karriert és hány tört le? Megállapítja a statisztika, hogy az 1928-ban összeirt 15 és félezer férfi tisztviselő közül több mint 12.000 már 1920 decemberében is alkalmazásban állott, viszont az 5.800 főnyi nőtisztviselő közül 2.300 az utolsó évtizedben került vagy kényszerült alkalmazott sorba. Aközül a 78 vezérigazgató közül, aki már nyolc év előtt is vezérigazgató volt és még ma is tisztviselő; az összeírás idejében 74 még szilárdan tartotta irigylt méltóságát. De a hiányzó négyből három most is igazgató, csak éppen a „vezér” címet vesztette el. A negyedik vezérigazgató ma mint főellenőr működik. Egyébként most 101 vezérigazgatót vagy helyettes vezérigazgatót tart számon a statisztika.

Hogyan lesz valakiből vezérigazgató?

Honnan kerültek díszes állásukba?! A 27 új vezérigazgató közül nyolc évvel ezelőtti 9 még nem állott magánalkalmazásban; önműködők voltak-e vagy még meg sem kezdtek közzgazdasági tevékenységüket? — arról hallgatnak a számok. A többi 18 közül négy bankigazgató és másik négy szintén igazgató volt. Ezek tehát avanszáltak. Kettőnek osztályfőnök és főtisztviselő volt a rangja ezelőtt. Heten azonban csak beosztott, egyszerű kis tisztviselők voltak, minden különösebb cím és rang nélkül.

Ha az igazgatók és igazgatóhelyettesek számát vizsgáljuk, elsősorban az tűnik fel, hogy nyolc év előtt a maj magántisztviselők közül 721-nek volt igazgatói címe, viszont a most összeirtak közül 1.131-nek van. Most azt látjuk, hogy a 721 régi igazgató közül csak 607 szerepel az 1.131 között. A régi igazgatók közül 34 előlépett; 30 ügyvezető, négy pedig vezérigazgató lett. Egy gyárigazgatónak és három részvénytársasági igazgatónak is előbbi rangja szerint sikerült elhe-

lyezkednie. A többi azonban *degradálódott*. Tíz mint cégvezető és egy mint aligazgató ugyan most is vezetőállásban működik és a többiek jó része szintén főtisztviselő ma is, de tíz volt-igazgató csak mint egyszerű könyvelő és levelező szerepel. Hatán mint műszaki tisztviselők, tízen pedig mint *cím nélkül beosztott tisztviselők találtak új munkakört* más vállalatnál.

Ha azt nézzük, hogy a félezernél több új direktornak mi volt a címe nyolc év előtt, azt látjuk, hogy a legtöbben közülük cégigazgatók voltak. Utánuk a külön meg nem nevezett tisztviselők következnek legnagyobb számmal. Ha az aligazgatókból és bankigazgatókból lett igazgatókat figyelmen kívül hagyjuk, 78 főtisztviselőt találunk az új igazgatók sorában. Van azután az igazgatók között hat olyan, aki ezelőtt állami tisztviselő volt; 36 banktisztviselő, 16 műszaki tisztviselő; 18 pedig titkár volt ezelőtt. De az új igazgató urak között különben megtaláljuk azt a bizonyos egy gyakornokot is, aki nek valóban rövid idő alatt sikerült az utolsó helyről feltornászni magát. Hatvanhat igazgató nyolc évvel ezelőtt még nem volt alkalmazásban; 39 pedig „egyéb és ismeretlen” minőségben dolgozott az érvényesülésért.

Peches gyakornokok

A cégigazgatók száma megduplázódott. 1920 decemberében még csak 561 cégigazgatóról vagy cégvezetőről tudott a statisztika. Az 1928. évi összeírás azonban már 1512 cégvezetőt talált, bár a régiak közül csak 368 maradt meg ebben a rangban. A régiak közül 105-ből igazgató és 25-ből aligazgató lett. A többi azonban *lefele csúszott*. A főmérnökök túlnyomó része megtartotta eredeti címét és munkakörét. Sőt sokan közülük cégigazgatók vagy igazgatókká léptek elő. 18 azonban mint könyvelő, pénztárnok, vagy revizor tudott csak elhelyezkedni, miután régi állását otthagya. És ha szinte hihetetlenül hangzik is, mégis előfordult, hogy az 1920 évben összeirt 70 gyakornok közül 1928-ban 8 még mindig gyakornokoskodott. Viszont az 1928-ban összeirt 214 gyakornok közül nyolc évvel ezelőtti 13 már mint tisztviselő működött. Feltűnő, hogy mindössze 116 olyan magántisztviselőt találunk az összeirtak között, akik 1920. év végén még állami tisztviselők voltak. Ezeket kívül még 12 tanár és 15 városi tisztviselő képviseli a köztisztviselőket. Ez azonban nem azt jelenti, hogy csak ilyen kevés B. listás és leépített köztisztviselő oserélte fel régebbi, biztos, nyugdíjas fixumát a bizonytalanabb sorsú magántisztviselői állással. Ezek valószínűleg „az egyéb és ismeretlen” és „tisztviselők külön megnevezés nélkül” című rovatban bújtak meg.

Ime, így festenek a rubrikába szedett magántisztviselői karrierék és tragédiák a statisztika számain keresztül.

Pásztor Mihály

Előadás Budapesten az oroszországi zsidók helyzetéről

A Magyar Cionista Szövetségben szombaton este Zsidó pokol Oroszországban címmel tartott előadást Mrs. Bella Pewsnel, akit dr. Miklós Gyula elnök üdvözölt. Mrs. Pewsnel az amerikai zsidóság megbízásából tanulmányozta az orosz zsidók helyzetét Oroszországban.

Elmondotta, hogy régen fizikai úton akarták a zsidóságot mindenütt megsemmisíteni, Oroszországban a szovjet más módszert alkalmazott. Azon a címen üldözi a zsidó városi lakosságot, hogy burzsoák. A szovjet zsidó telepítéseket is csinált Ukrajnában és a Krimben, a telepéseket minden szükségességgel felszerelte, de munkásságuk a környező szegény lakosság irigysége és gyűlölete miatt eredménytelen maradt.

Újabbán Bir Beidzsánban, amely tizenkét nap utazásra van Moszkvától, történetek zsidó telepítések. 33.000 embert telepítettek arra a vidékre, ahol az esztendő tíz hónapjában mindig esik az eső. Ezek közül mindössze haterzer maradt meg ott, a többiek elmenekültek. Akik ott maradtak, az erdőket dolgoznak, derékig mocsárban, napi két rubel fizetségért, amikor egy kilogramm kenyér ára négy rubel. Haterzer zsidó fut cionista gyanú miatt tartóztatnak le, 2.800.000 zsidó él ma Szovjetországban, teljes pusztulásra ítélve. Beszéltek velük, ezek teljes letargiában élnek, már nem akarnak semmit, nem történik velük semmi, megkövesedtek...